

УДК 811.111'42'37

ФУНКЦІОНУВАННЯ АКСІОЛОГЕМИ ЄВРЕЙСЬКОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРИ СІМ'Я В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Нідзельська Ю. М.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Представлена стаття присвячена вивченню аксіологем єврейського етносу сім'я в сучасній англійській мові. Увагу приділено поняттю цінність, представлено класифікацію цінностей, зазначено об'єкт зацікавленості аксіології. Продемонстровано особливості реалізації цієї цінності в англійській мові.

Ключові слова: цінність, аксіологема, аксіологія, метафора.

Нидзельская Ю. М. Функционирование аксиологемы еврейской лингвокультуры семья в современном английском языке. Представленная статья посвящена изучению аксиологемы еврейского этноса семья в современном английском языке. Внимание уделено понятию ценность. Продемонстрированы особенности реализации вышеуказанной ценности в английском языке.

Ключевые слова: ценность, аксиологема, аксиология, метафора.

Nidzelskaya Yu. M. Functioning of Jewish linguoculture family axyologeme in Modern English. The article deals with the study of axyologeme of the Jewish people family in Modern English. The research of the values in modern linguistics is carried out with a help of the main principles of cognitive discursive paradigm, for example, anthropocentrism. The attention is given to the notion of value, the classification of values. Thorough attention is given to the object of study of axiology and to the metaphor which is viewed as the cognitive and cultural process. This Jewish value has been investigated through its functioning in English proverbs. The term "axyologeme" denotes any verbal expression of the evaluation within certain discourse. Thus, external values should be understood as the ontologically valuable objects of the outer world, internal values are socially important values within the society. Value is viewed as any object which is of vital importance for the subject. Among the values of human experience there exist cognitive, utilitarian, aesthetic, linguistic and other values. The English-speaking jokes have been analyzed as the sphere of functioning some typical perceptions of the peculiarities of the Jewish family in general. The Jewish jokes in English are the reduced texts which contain ethnocultural imperatives which implicate the importance of a mother or a woman in Jewish families; the importance of the typical professions of Jews. Close family relations are very important for Jews, this people suffered greatly, millions of Jews were killed. The family is the social institution where the cultural information is passed to the next generations.

Key words: value, axyologeme, axiology, metaphor.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Перш за все, варто зазначити, що сьогодні зацікавленість мовознавців викликає дослідження ціннісних смислів певних етносів, а саме їх вербальне втілення, це відбувається із широким застосуванням додаткової інформації для пошуків із культурології, етнопсихології та багатьох інших дисциплін. До того ж, детальні дослідження вербальної експлікації цінностей здійснюються із застосуванням принципів когнітивно-дискурсивного підходу, з антропоцентризму, який ставить людину, її емоції, цінності у фокус наукових пошуків. Цінності пов'язані з людиною таким чином, що цінностей поза нею немає [5, 28]. Вони формуються нею у процесі життєдіяльності. Нерідко підкреслюють, що питання, які є сьогодні актуальними, які повинні бути розкриті з позицій лінгвістики такі: що є цінністю загалом та системою цінностей зокрема; яким чином цінності співвідносяться одна з одною, які конфігурації вони здатні утворювати; які цінності змінюються з часом [1, 33; 5, 28],

до того ж, цінності є універсальною філософською категорією. Вказані аспекти зумовлюють **актуальність** вивчення такої цінності єврейської лінгвокультури як **сім'я**.

Мета статті: розглянути мовленнєві особливості функціонування аксіологем єврейського етносу сім'я. **Завдання:** розглянути дефініції цінності, представити класифікацію цінностей, пояснити поняття аксіологема, проілюструвати вираження цінності непрямими мовленнєвими засобами та в жартівливих англійських контекстах. Певні принципи лінгвокультурології і когнітивної лінгвістики знаходяться в основі дослідження об'єктивації цінностей у мові, що зумовило функціонування аксіологічної лінгвістики, сьогодні визнають аксіологічність людської свідомості [5, 17]. Аксіологію варто сприймати як філософську дисципліну, яка досліджує категорію «цінність», характеристики, структури ціннісного світу, способи його пізнання та онтологічний статус [7]. До того ж, аксіологію вважають філософським вченням про природу цінностей, про їх місце у дійсності, структуру ціннісного світу, їх зв'язки, обумовленість соціальними/культурними факторами. Аксіологія займається вивченням позитивної, нейтральної, негативної

значимості будь-яких об'єктів, відволікаючись від їх екзистенціальних та якісних характеристик. Серед різновидів цінностей, які привертають увагу загальної аксіології – це моральні цінності, правові цінності, цінності наукового пізнання та ін. [5, 17; 3, 3]. Загалом аксіологія висвітлює відносини між тим, що має бути та є, пояснює міру збільшення об'єктивності тверджень про цінності, досліджує ментальні операції, які пов'язані з цінностями [3, 3].

Виклад основного матеріалу дослідження. Терміном «аксіологема» називають будь-яке мовне вираження оцінки у певному дискурсивному світі [5, 25]. Оцінка, як вважають у мовознавстві, є особливим когнітивним актом, у результаті якого встановлюється ставлення суб'єкта до оцінюваного об'єкта. Певне місце в семантичній аксіосфері займає *емоційно-експресивна оцінка*. Оцінка та емоції пов'язані одне з одним причинно-наслідковими відносинами [5, 94]. Цінність вважають будь-яким «об'єктом», що має життєво важливе значення для суб'єкта. В широкому значенні це можуть бути не тільки абстрактні смисли або ситуативні цінності, але й стабільно важливі для індивіда матеріальні блага [8]. Серед цінностей людського досвіду функціонують цінності пізнавальні, утилітарні, етичні, естетичні, а також лінгвістичні [5, 17]. Однією з найбільш цікавих для лінгвістів вважають типологію цінностей Ю. Г. Вешнинського, яким виокремлено такі різновиди цінностей: державно-політичні, військово-силові, громадянсько-правові, історико-культурні, «комунітарні»; «натуральні» або природні, науково-когнітивні, персоналістичні; релігійно-конфесійні; соціально-стратифікаційні – художньо-естетичні цінності; цінності урбаністичних локально-територіальних спільнот; економічні; етичні; етнічні цінності [2; 5, 31].

В. І. Карасик, у свою чергу, запропонував модель ЦКС, цінності розглядав як зовнішні (соціально обумовлені) та внутрішні (особистісно обумовлені). Таким чином, *зовнішні цінності* варто розуміти як онтологічно ціннісні об'єкти зовнішнього світу, а *внутрішні* – соціально значимі цінності всередині соціуму, сьогодні таку модель можна вважати універсальною [4, 167; 5, 90]. Особливу зацікавленість для лінгвістики може викликати традиція тлумачити *цінності як емоційно забарвлені факти* [5, 4]. Варто зазначити, що представники культурно-історичного релятивізму розуміли *цінність* як основу існування будь-якої культури, як «сукупність значень, цінностей та норм, якими володіють особи, які контактують, і сукупність носіїв, які об'єктивують, соціалізують та розкривають ці значення», як це підкреслено Ю. Сорочінін [6, 218].

Цінністю може називатися будь-який з тих елементів, з яких, як правило, складається ситуація оцінювання: предмет, який оцінюється; зразок, який часто знаходиться в основі оцінки; відношення співпадіння об'єкта, якого оцінюють, до

ствердження про те, яким він повинен бути, як вважає В. Бабаянц [3, 820]. Перше значення реалізується у повсякденному спілкуванні: цінністю стає певний об'єкт бажання, який значимий для певного суб'єкта або групи осіб [3; 1]. Друге значення поняття «цінність» часто використовується у соціології, це цінності етичні, естетичні, цінності культури [1, 34]. Не варто абсолютизувати відмінність цінностей як предмета та ідеальний зразок, оскільки останній не існує окремо від свого предметного втілення. Цінність як ідеальний образ та предметне втілення цінності – це дві форми її існування, як це підкреслено згаданим вище ученим [1, 34]. Третє значення: цінність як відношення між об'єктом, що оцінюється та уявленням про те, яким йому варто бути; об'єкт може бути визнаним позитивно цінним, негативно цінним, ціннісно нейтральним [3; 1, 34].

На нашу думку, одними із головних аксіологічних етнодомінант для єврейської лінгвокультури є *ідентичність, спільнота, та сім'я*, усі вони, безсумнівно, є взаємопов'язаними, одна визначає іншу. Крім того, система цінностей утворює внутрішній стержень культури [5, 27–28]. У запропонованому дослідженні ми аналізуємо цінність (аксіологему) – *єврейську сім'ю*, тому що підкреслюють традиційно особливе ставлення євреїв до своєї родини [1; 2, 27]. Стереотипне уявлення про дружню єврейську сім'ю як складову єврейської ЦКС визначає співвідношення з єврейською етикою домінують моральності. Необхідно зазначити, що перелік цінностей є специфічним для кожного етапу історії культури. До того ж, у кожній культурі існують найбільш значимі смисли, які формують ЦКС, а сукупність цих домінують формують певний тип культури, який зберігається у мові [5, 188; 4, 169].

Важливим видається підкреслити, що моральна оцінка виконує роль моральної санкції, яка застосовується щодо людської поведінки. Заснувати сім'ю у євреїв вважають релігійним обов'язком. Добре відомі слова: *«плодіться та розмножуйтесь»*, *“be fruitful and multiply”*. Зі свого боку, ми хочемо підкреслити, що у багатьох сім'ях ортодоксальних євреїв багато дітей. Аксіологічні смисли дозволяють формулювати поняття, які включають найбільш важливі ознаки предмета, у їх взаємозв'язку, сприяють виникненню різних асоціацій морального або релігійного планів [5, 186]. Отже, єврейську сім'ю пізнають як єдність, яка оберігала чистоту єврейського роду та спільноту релігійних традицій. Привертає увагу той факт, що слово «сім'я» безумовно, як вказує Г. Гольд, супроводжує слово «єврейська»: *the word “family” follows “Jewish” as inexorably as “cancer” follows “lungs”* [2, 19]. Мабуть, у цьому контексті заковдані певні загальноприйняті стереотипні оцінні сприйняття. Метафора у цьому випадку звучить несподівано, привертає увагу.

Етнодомінанта *сім'я* є визначальною для єврейського народу. Нерідко підкреслюють, що

прив'язаність євреїв до своєї родини особливо помітна, єврейські організації, як правило, допомагають своїм єдиновірцям у різних країнах світу щодо різних питань. Сімейні відносини були та будуть особливо важливими для євреїв, про них вони говорять частіше, ніж інші [2, 9, 32]. Тому вислів *"a real Jewish mother"*, *«справжня єврейська матір»* почали застосовувати для позначення схвильованої матері будь-якого етнічного походження, ця колокація може бути носієм як позитивної, так і негативної оцінності.

Проблема кореляції мови та культури є однією із сфер гуманітарних та лінгвістичних досліджень, які найбільш інтенсивно розвиваються. Підкреслюють, що, з одного боку, для дискурсів, які реалізуються у просторах різних національних мов, які вважаються як відносно «універсальні», загальнолюдські на понятійному рівні, концепти та постулати мають різне значення, яке визначається, перш за все, за їх оцінним та образним наповненням [5, 22]. Таким чином, варто розглянути єврейські прислів'я, згорнуті тексти, які містять етнокультурні імперативи, в яких імпліковано інформацію про важливість матері та жінки:

"Since God could not be everywhere, he created mothers"; Бог створив матерів, тому що не може одночасно бути скрізь;

"A Jew without a wife will not find peace in this life"; Єврей без жінки не матимете спокою у житті;

"Honor your wives, that ye may be enriched"; Шануйте своїх жінок і будете збагачені [1, 123, 160]. Таким чином, часто підкреслюють важливу роль жінки, матері у культурі. Навіть не зважаючи на те, що сьогодні підкреслюють, що відбувається руйнування традиційних національних цінностей під тиском «нових» цінностей масової споживчої культури, у якій нормою стає співіснування цінностей, анти цінностей [5, 14]. Ми все-таки підкреслюємо, що у єврейському етносі інститут сім'ї є важливим, зокрема як середовище трансляції системи цінностей для майбутнього покоління. Адже у єврейській лінгвокультурі існує домашнє благословіння: *"Thy wife shall be as a fruitful vine, in the innermost parts of thine house; thy children like olive plants, round about the table"*. У даному контексті жінка порівнюється з родючою виноградною лозою, діти – з оливками. У цьому та наступному прикладі імпліковано інформацію про важливість дітей у єврейській сім'ї. Крім того, переважаючи соціокультурні установки у формі вербалізованих стереотипів, норм об'єктивно створюють певну шкалу цінностей, яка, будучи інтеріоризованою людиною, проявляється у вираженні нею ціннісного ставлення у виборі життєвих пріоритетів [5, 16].

Як відомо, у мовознавстві, певні номінації набувають аксіологічної маркованості через конотативні слова. Розглянемо такий приклад, у якому втілено інформацію про тісні зв'язки між чле-

нами сім'ї: *"the intense connectedness of the Jewish family"* [2, 27]. Існує погляд, що шанобливе ставлення до батьків, безмежна любов до дітей походять ще з десяти біблійських заповідей: *"Honor your father and mother"* [2, 27].

У сучасній лінгвістиці більшої ваги набуває уявлення про мовленнєво-мисленнєву діяльність людини як спосіб досвіду у певних ситуаціях життєвого світу та його матеріалізації через дискурсивно/текстові утворення [5, 9]. Важливо підкреслити, що метафору сімейної єдності можливо використовувати, характеризуючи всю єврейську спільноту. Як правило, вторинний зміст, на який переноситься лексична назва, є культурно більш цінним, метафора ціннісно мотивована. У ній набувають оцінних смислів слова, які не мають оцінних конотацій у первинних значеннях. У такому перенесенні імпліковано інформацію про те, що євреї – це одна велика сім'я: *Jews are one extended family*. На нашу думку, така сентенція поєднує у собі дві вагомі етнодомінанти, а саме: ідентичність та сім'я. До того ж, таке твердження звучить генералізовано. Інший приклад містить інформацію про заспокійливість поняття «великої єврейської сім'ї», *"comforting notion of the "extended Jewish family"* [2, 167]. До того ж, ад'єктивізація вказує на те, що іменник набуває такого понятійного потенціалу, який дозволяє ніби зняти його субстанціональний зміст у вигляді ознаки, яка може бути застосованою до інших явищ [5, 53]. Окрім того, важливу роль у системі мовних засобів вираження емоційно-експресивних оцінок людини займають лексика та граматика емоційно-експресивних речень оцінної семантики. Базовим структурним компонентом таких речень є субстантивні, ад'єктивні предикати, прислівники з оцінною семантикою [5, 95].

Отже, до оцінних мовленнєвих актів варто віднести контекстуальні дефініції ціннісних понять або аргументування такої дефініції; контексти узагальнення певного досвіду або очевидного формулювання кредо того, хто говорить; контекст прямого виявлення свого ставлення та ін. [5, 50]. Деякі негативні асоціації, які виникають із вживанням *JAP*, ображають, дискредитують образ єврейської жінки, це експліковано у прикладі: *all Jewish women as materialistic, bitchy, and sexually frigid, has hurt the image of Jewish women* [2, 21], відтак, такий контекст наповнено прикметниками із негативними конотаціями, що вважаємо негативними гетеростереотипами. Світ цінностей формується у сукупній діяльності певних людей в певному соціальному середовищі в конкретний історичний період. Ці цінності можуть бути усвідомленими, у будь-якому випадку вони є надбанням суспільства, а через свою психічну природу надбанням особистості [1, 35]. Відтак, існує у єврейській лінгвокультурі відомий вислів *"A family that prays together stays together"* [2, 28]. У прикладі вжито повтор, що свідчить про важливість явища. Нерідко викликають іронічне

ставлення стосунки єврейської матері із своїм сином, розглянемо такий жарт, який ілюструє цю думку, наприклад:

"A mother is having a very tense relationship with her fourteen-year-old son. Screaming and fighting are constantly going on in the house. She finally brings him to a psychoanalyst. After two sessions, the doctor calls the mother into his office.

"Your son", he tells her, "has an Oedipus complex".

"Oedipus, Shmedipus," the woman answers. "As long as he loves his mother!" [2, 32].

Отже, на нашу думку, ця єврейка, не розібравшись достеменно у тому, що відповів лікар, який у сина діагноз, підкреслює, що головне те, щоб син любив матір. Ми погоджуємося, з тим, що, можливо така батьківська турбота про своїх дітей у цій культурі була зумовлена страхом, який виник через численні погроми (2, 32), примусові експульсії, явище ГОЛОКОСТУ (ШОА), коли перед цим етносом особливо гостро стояло питання, чи буде він існувати. У прикладі представлено своєрідне небажання батьків хвилювати дітей:

" – A hundred-and-one-year-old man and his ninety-nine-year-old wife come before a judge. They want a divorce.

"How long" have you been married?" the judge asks.

"Seventy-nine years"

"And how long have you been unhappy?"

"Almost the whole time"

"So why do you want a divorce now?"

"We were waiting for the children to die"..." [2, 38].

Як це було згадано вище, у єврейській культурі функціонує низка принципів, які було згадано у священній для євреїв Торі. Розглянемо такий приклад: *"The man went and married a wicked woman, and she made him wicked. The woman went and married a wicked man? And she made him good. This proves that all depends on the woman"* (Genesis Rabbah 17:7) [2, 85] Дж. Телушкін використовує сентенцію із Старого Заповіту у перебільшеному вигляді, таким чином вказуючи на важливу роль жінки у родині.

Для певних народів існують певні типові види життєдіяльності, які з часом стали професіями:

"A Jewish mother is walking down the street with her two young sons.

A passerby asks her how old the boys are.

"The doctor is three", the mother answers. "And the lawyer is two" [2, 86].

У представленому жарті імпліковано той факт, що, по-перше, саме єврейська жінка визначає те, якою буде професія її дітей, а по-друге, згадується саме про типові єврейські професії.

Сучасна людина, як підкреслюють, живе у світі інтенсивних перетворень, де найважливіша роль у формуванні уявлень належить інформації, з гостротою стикається з проблемою унікальності існування індивіда та національного світу, крих-

кості особистої сфери та ін. [5, 11]. За таких умов сьогодні формується єврейська ідентичність, у її структурі важлива роль належить стереотипізованому уявленню. Необхідно розглянути те, як у жартівливому форматі представлено інформацію, яка стосується таких уявлень про єврейську сім'ю. Наприклад:

"telephone rings in a house, and the mother answers. It's her daughter.

"Mama," she says. "I'm engaged".

"Mazal Tov!" the mother shrieks excitedly.

"You have to know something, though, Mama. John isn't Jewish".

The mother is quiet.

"Also, he's looking for work. At the moment, though, we don't have any money".

"That's no problem", the mother says. "You'll come to live here with Papa and me. We'll give you our bedroom. "

"And what about you, Mama?"

"About me you don't have to worry, because as soon as I get off the telephone I'm jumping out the window"[2, 137]. Отже, у прикладі в іронічному вигляді передано те, що єврейська жінка не бажає у майбутньому мати зятя із перерахованими характеристиками, серед яких є те, що він не єврей, тому що під загрозою існування системи єврейських традицій.

Як відомо, у сучасному мовознавстві, на думку Дж. Лакоффа та М. Джонсона метафора, як феномен свідомості, проявляється не тільки в мові, але й у мисленні, більше того, наша повсякденна понятійна система, в межах якої ми думаємо, діємо, за своєю суттю є метафорична. Концептуальна метафора застосовує непрямі значення слів для вираження непередметних смислів. У єврейській лінгвокультурі шлюб із не євреями може бути концептуалізовано як нещастя, наприклад: *"intermarriage – unmitigated disaster"* [2, 138] У прикладі ми спостерігаємо метафоричне перенесення за напрямом АБСТРАКТНА СУТНІСТЬ – ІНША АБСТРАКТНА СУТНІСТЬ, метафоричне представлення досвіду має емоційний потенціал, експресивність сприяє підкресленню позитивних та негативних оцінних значень. У цьому випадку виникають негативні емоції. Відтак, метафора здатна впливати на поведінку особи. У лінгвістиці метафори розглядають як бачення одного об'єкта через інший. У цьому смислі вона є одним із ефективних способів репрезентації знання в мовній формі, це когнітивний та культурний процес. До того ж, варто підкреслити, що оцінна значимість концепта також підсилюється за допомогою метафоричних конструкцій. Метафора, будучи поліфункціональною, виконує функції: *образно-наочну, репрезентативну, передбачувальну, орнаментальну*. Оцінно-експресивний різновид метафори відіграє вагому роль у конструкції МКС. Як відомо, маючи яскраву образність, яка підкріплена прозорістю внутрішньої форми, *оцінно-експресивна* метафора емоційно насичена та сти-

лістично маркована. До того ж, особливе місце в семантичній аксіосфері займає *емоційно-експресивна оцінка*. Оцінка та емоції пов'язані одне з одним причинно-наслідковими відносинами [5, 94]. Варто зазначити, що існує така точка зору, що в Америці, коли укладається шлюб між представниками різних етносів, тоді пари погоджуються з тим, щоб діти виховувалися під впливом двох релігій. Коли трапляється перехід до іншої релігії, тоді частіше переходять в іудаїзм (у цьому випадку це *гіюр*). У зв'язку з цим, використано таке порівняння: *"intermarriage is not necessarily as much of a "death knell" to American Jewry as it was to European"* [2, 139], у якому такий шлюб для американських євреїв, на відміну від європейських, не схожий на похоронний дзвін, тобто не означає втрату іудейських традицій.

Об'єктом ціннісного ставлення може бути будь-що, наприклад, фізичний світ. Ціннісно вимірною є людина, її ментальний внутрішній світ [5, 79]. Зважаючи на перераховані аспекти, а саме: еволюція уже існуючих цінностей, посилення ролі жінки, зміна стилю життя, кризи інституту сім'ї, зростання національної самосвідомості [5, 222], підкреслимо, зі свого боку, що єврейський етнос також не є виключенням, хоча євреї намагаються ської мови.

зберігати свої традиції, однак глобалізаційні процеси впливають на зростання кількості шлюбів між євреями та неєвреями.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Оцінна діяльність особи детермінується філософськими, загальнонауковими установками, а також сукупністю суб'єктивних та об'єктивних факторів – рівнем освіти, культури, моральними нормами тощо [5, 25]. Ціннісні характеристики та оцінність, таким чином, усвідомлюються сьогодні як фундаментальні характеристики універсума буття людини, але залишаються серед ще непізнаних та водночас є варіативно представленими в мові [5, 4]. Отже, у процесі лінгвокультурологічних досліджень, які присвячені способам вербальної експлікації цінностей, необхідно враховувати існуючі погляди на природу ціннісного світосприйняття, взаємовідносини між цінностями, їх структури та способи ієрархізації, суб'єктивність / об'єктивність цінностей, їх буттєву локалізацію, специфіку ціннісних відносин, поділ цінностей на позитивні / негативні, предметні / суб'єктивні та ін. [1, 35], ми також підтримуємо таку точку зору. У *перспективі* – дослідження інших аксіологем єврейської лінгвокультури, їх функціонування у системі англій-

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабаянц В. В. Ценности как объект лингвокультурологической рефлексии. Филологические науки. Вопросы теории и практики. 2013. № 6 (24). Ч. I. С. 32–35.
2. Вешнинский Ю. Г. Аксиология культурного пространства-времени (в границах постсоветского культурного пространства). Мир психологии. Научно-методический журнал. 2005. № 4. С. 226–236.
3. Ивин А. А. Ценность. Новый философский словарь / сост. А. А. Грицанов. Мн.: Изд-во В. М. Скакун, 1998. С. 819–821.
4. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс: монография. Волгоград: Перемена, 2002. 477 с.
5. Лингвистика и аксиология: этносемиотика ценностных смыслов: коллективная монография / под ред. Е. Ф. Серебрянниковой. М.: ТЕЗАУРУС, 2011. 352 с.
6. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество / общ. ред., сост. и предисл. А. Ю. Соколова; пер. с англ. М.: Полит-издат, 1992. 543 с.
7. Шохин В. К. Аксиология. Новый философский словарь / сост. А. А. Грицанов. Мн.: Изд-во В. М. Скакун, 1998. С. 8–11.
8. Психологический словарь. URL: <http://psychology.net.ru/dictionaries/psy.html?word=1098> (дата звернення: 20.01.2018).

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Nulman M. The Encyclopedia of the Sayings of the Jewish People. Northvale, New Jersey, Jerusalem: JASON ARONSON INC, 1997. 358 p.
2. Telushkin J. Jewish Humor What the Best Jewish Jokes Say About the Jews. Perennial: An imprint of Harper Collins Publishers, 2002. 237 p.